

Uluslararası örgütler

Bünyesinde uluslararası unsurlar taşıyan örgütlerin hepsini uluslararası örgütler olarak anmak mümkündür ancak bunları hepsi uluslararası hukuk kişisi değildir. Bizim konumuzu oluşturan uluslararası hukukun kişisi olan uluslararası örgütler kural olarak devletlerin hükümetleri aracılığı ile üye oldukları uluslararası örgütlerdir. Bu örgütleri, farklı kriterlere göre tasnif edebilmek mümkündür. Bu tasniflerden önemli bir tanesi de üye devletlerin örgüte yetki devrinde bulunup bulunmadıklarını dikkate alan tasniftir. Örgüte yetki devrini öngören örgütlenmeler; geniş anlamda uluslararası örgütler arasında kalmakla beraber, ulusüstü (supranational) örgütler olarak anılmaktadır. Bu örgütlerin en önemli örneğini Avrupa Birliği oluşturmaktadır. Bu tasnifin yarattığı diğer grup örgüte yetki devrini öngörmeyen örgütlerdir. Bu ikinci grup örgütler üyeleri arasında eşgüdüm sağlarlar. Biz bu ikinci gruba giren örgütlerden (BM) üzerinde duracağız.

Birleşmiş Milletler

Amaçlar ve İlkeler

BM'nin amaçları; kısaca, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak, uluslararası dostça ilişkileri geliştirmek, uluslararası işbirliğini sağlamak, herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak, bu amaçlara ulaşılması için ulusların giriştikleri eylemlerin uyumlaştığı bir odak olmak (md. 1) olarak özetlenebilir.

BM amaçları arasında hiyerarşik bir ilişki vardır. Başka amaçları gerçekleştirmek için bile olsa daha öncelikli amaçlara zarar verecek hiçbir tasarrufta bulunulamaz. En başta yer verilen uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması BM'nin en öncelikli amacıdır. Uluslararası toplum birbirlerinden bağımsız, egemen ve eşit devletlerden oluşmaktadır. Bu devletlerin hiçbiri tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılayacak kapasitede değildir. Bazı devletler zengin enerji kaynaklarına sahipken, bazıları yüksek teknoloji ürünleri üretebilmekte, diğer bazıları ise gıda üretimi için daha elverişli koşullara sahip olabilmektedir. Devletler, ancak sahip oldukları bu farklı zenginlikleri değişerek ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Bu değişim uluslararası ticaret yolu ile olacaktır. Uluslararası ticaretin yapılabilmesi ise, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına bağlıdır. Uluslararası barış ve güvenlik olmazsa, uluslararası ticaret olmaz; uluslararası ticaret olmazsa, devletler ihtiyaçlarını karşılayamaz ve uluslararası toplum çöker. Hâlbuki, uluslararası hukuk da, her hukuk sistemi gibi, kendisini doğuran toplumsal yapının korunmasını ister. Uluslararası toplumun mevcut yapısının korunması, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına bağlı olduğu için, BM'nin en öncelikli amacıdır ve diğer amaçlardan hiçbiri uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına zarar verecek bir tasarrufu izah edemez.

BM'nin bu amaçlara ulaşmak için uyması gereken ilkeler de md. 2'de belirtilmiştir. Buna göre; üye devletlerin egemen eşitliği ilkesi (md. 2/1), yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi (md. 2/2), uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi (md. 2/3), üye devletlerin diğer devletlerin toprak bütünlüğüne siyasal bağımsızlığına karşı ya da BM Andlaşması ile bağdaşmayacak şekilde kuvvet kullanmaktan ya da tehdidinden kaçınmaları (md. 2/4), BM Andlaşması hükümlerine uygun olarak alınacak her türlü örgüt eylem ve kararına yardımcı olunması (md. 2/5), BM üyesi olmayan devletlerin de uluslararası barış ve güvenliğin tesisine katkılarının sağlanması (md. 2/6), BM'nin üye devletlerin milli yetkisine giren konulara karışmaması (md. 2/7) esastır.

Organlar

BM'nin organlarını, asli organlar, yardımcı organlar ve bağlı uzmanlık kurumları olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür.

Asli organlar, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterliktir. Yardımcı organlar, örgütsel yapı içindeki yerleri ve görevleri itibariyle üçe ayrılır. Bunlar; alt organlar, teknik yardımcı organlar ve özel yardımcı organlardır. Bağlı uzmanlık kurumları, aslında kendi başına uluslararası hukuk kişiliğine sahip olmakla birlikte BM ile özel işbirliği içine girmiş uluslararası örgütlerdir. Bu notun genel hacmini dikkate alarak burada asli organlardan Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi üzerinde duracağız.

Genel Kurul

Genel Kurul, egemen eşitliği ilkesinin iyi uygulandığı bir organdır. Genel Kurulda bütün üye devletler en çok beş kişilik birer delegasyon ile temsil edilirler. Her delegasyonun bir oyu vardır. Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyelerin aksine ayrıcalıklı üyeler yoktur.

Genel Kurul BM'nin genel yetkili organıdır. Bir başka ifade ile Genel Kurul, BM'nin yetki alanına giren her konuda yetkili organdır. Bunun tek bir sınırı vardır. Eğer bir konuyu Güvenlik Konseyi ele almakta ise, Genel Kurul aynı konuyu ele alamaz. Güvenlik Konseyi ele aldığı konuyu artık gündeminden çıkarmış ise Genel Kurul aynı konuyu tekrar görüşebilir.

Genel kurul kararlarının ilke olarak üye devletlere ilişkin olanları tavsiye, Güvenlik Konseyi hariç örgüt organlarına ilişkin olanları zorunlu kararlardır.

Genel Kurulda kararlar prensip olarak oy çokluğu ile alınır. Önemli konularda oy çokluğu aranır.

Genel Kurul senede bir kere toplanır. Bu olağan toplantılar; eylül ayında başlar, takip eden senenin ocak ayında biter. Genel kurul ayrıca istediği kadar toplantı yapmak imkanına sahiptir.

Güvenlik Konseyi

On beş üyeden oluşur. Bu üyelerden beş tanesi, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa ve Birleşik Krallık daimi üyedir. Geriye kalan on üye geçici üyelerdir. Bunlar; coğrafi konumları da, dikkate alınarak iki yıllık bir süre için seçilirler.

Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğe korumakla görevlidir. Uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi, bozulması ya da bir saldırı fiilinin gerçekleşmesi halinde, BM And. Böl. VII çerçevesinde uyulması **zorunlu** kararlar alabilir. Bu kararlar askeri güç kullanılmasını da içerebilir. Konsey'in BM And. Böl VI çerçevesinde uyuşmazlıkları barışçı yollar ile çözümünü için alabileceği kararlar ise **tavsiye** niteliğindedir. Güvenlik Konseyi, Genel Sekreterin ve Uluslararası Adalet Divanı'nın yargıçlarının seçimi gibi konularda da yetkilidir.

Güvenlik Konseyi sürekli toplantı halinde olan bir organdır. Güvenlik Konseyinde karar yeter sayısı 9/15'tir. Güvenlik Konseyi'nin kararları, esasa ve usule ilişkin kararlar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Usule ilişkin karar konuları önceden belirlenmemiştir. Bir konunun esasa mı yoksa usule mi ilişkin olduğu yine Güvenlik konseyinin kararı ile belirlenir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde Güvenlik konseyinin kararlarının üç guruba ayrıldığı görülmektedir. Bu üç gurup karar arasında karar yeter sayısı bakımından fark yoktur ancak bu 9/15 çoğunluğu oluşturacak devletlerin kimliği bakımından önemli farklılıklar vardır. Usule ilişkin konularda alınacak kararlar bakımından her hangi 9 üyenin oyu yeterlidir. Buna karşılık, karar konularının usule ilişkin olduğuna dair alınacak kararlar ile esasa ilişkin konularda alınacak kararlar açısından durum değişmektedir. Bu iki konuda alınacak kararlar için gerekli 9/15 oy çokluğunu oluşturacak devletler arasında daimi üyelerin olumlu oylarının bulunması öngörülmüştür. Bir daimi üye, bir konun usule ilişkin olduğuna dair alınacak kararı olumsuz oy vererek veto eder ise, diğer üyelerin oyları ile 9/15 çoğunluk sağlanmış olsa bile, o konu artık esasa ilişkin kararların koşullarına tabi olacaktır. Konu bu çerçevede oylanırken ilgili daimi üye; tekrar olumsuz oy kullanarak karar alınmasını veto eder ise, diğer üyeler 9/15 oy çoğunluğunu sağlamış olsalar bile, karar alınmasını önlemiş olur. Buna çifte veto denilmektedir. . Bu noktada daimi üyeler ile geçici üyelerin sahip oldukları oylar ve yetkiler arasındaki farkın önemi ortaya çıkmaktadır. Daimi üyelerden birisi her hangi bir konuda karar alınmasını istemez ise BM Güvenlik konseyi o konuda karar alamamaktadır. Bir başka açıdan Güvenlik Konseyinin çalışması beş daimi üyenin işbirliğine bağlıdır.

Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin, oturuma katılmamaları, oturuma katılıp oy kullanmamaları ya da çekimser kalmaları veto kabul edilmemiştir. Veto, daimi üyelerin oturuma katılıp olumsuz oy kullanmalarına denilmektedir.